

## НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

*Ольга І. Жорнова, Олена І. Жорнова, м. Київ*

Загальною метою цієї розвідки є висвітлення питання про неурядові організації (НУО) як об'єкт дослідження політичної і соціальної психології, що обгрунтовує нагальність заміни функції психології з “виконавця громадських замовлень” на “замовника соціальних змін”. Рамки публікації визначаються трьома складовими частинами і трьома етапами. Складові частини відповідають таким змістовим блокам: причини активності учасників НУО в реаліях соціально-політичного життя в Україні; особливості спільнот, утворених НУО; активність політичних і соціальних психологів як учасників НУО та науковців. Дослідницька робота охоплює три взаємопов'язаних етапи: огляд літератури, пілотне емпіричне дослідження (включене спостереження, опитування, інтерв'ю, експертне оцінювання та ін.), інтерпретація даних з конкретизацією завдань для подальшої роботи. Зроблено висновок, що актуальним для психологічних субдисциплін є конкретизація питання про НУО як об'єкт дослідження на основі розроблення психологічного супроводу процесів розбудови громадянського суспільства в Україні.

*Ключові слова:* неурядові організації (НУО), психологічні аспекти феномена НУО, особливості спільнот НУО, спільнота психологів як учасників НУО.

*Проблема.* Зміни базисних, засадничих основ життя українського суспільства – політичних, економічних, соціокультурних – наразі тривають. У ситуації непряснених суспільних, групових та індивідуальних потреб, мотивів і цінностей помітно активізувалися різноманітні соціальні суб'єкти та агенти соціального впливу. Розрізнені чи об'єднані, вони здійснюють вплив на суспільство, різний не тільки за потужністю, а й за характером – і позитивний, і негативний. Серед них є такі, що перебувають у центрі психологічних досліджень (наприклад, фактори прийняття політичних рішень), а є й інші, які до цього часу залишаються на периферії уваги дослідницького загалу. До останніх можна віднести, зокрема, і неурядові організації (далі – НУО).

Відомо, що НУО здійснюють свою діяльність в інтересах суспільства; їх вважають маніфестацією демократичних сил і “совістю світу” [1]. До того ж, здобувши право говорити від імені громадян і суспільства в цілому, вони репрезентують владі, громадянам і суспільству своє бачення демократизації, оприлюднюючи в такий спосіб корпоративні інтереси чи пріоритети своїх стейкхолдерів. А втім для суспільства, яке потерпає від корупції, протекціонізму, кумівства тощо, деякі сторони

діяльності НУО та їхні наслідки залишаються прихованими, недоступними й незрозумілими для “непосвячених”. Через це НУО, так само як і інші соціальні інститути, зокрема освіта, спроможні породжувати соціальну дискримінацію на значно вищому рівні, вибудовувати незнані досі корупційні схеми. Якщо взяти до уваги, що НУО активно сприяють глобальним процесам, котрими надають світові заданого “формату” (таким є, зокрема, спрямоване поширення світових “правил гри”), то доводиться вести мову про спроможність вітчизняних НУО забезпечити потрібний українському суспільству сценарій розбудови демократії, допомогти Україні посісти належне місце і перебрати на себе гідну роль у процесах формування сучасного міжнародного правопорядку.

Аби запобігти вияву негативних тенденцій у перебігу зазначених процесів, потрібно мати певні відомості про діяльність НУО. Проте наразі незрозуміло, які з них слід було б покласти в основу виважених і переконливих з наукової точки зору висновків і передбачень щодо впливу НУО на динаміку процесів формування конкурентної поведінки, розвиток соціальної мобільності, становлення особливостей поведінкових моделей громадських діячів і активістів, політичний та громадський зміст їхніх мисленнєвих схем.

Перед психологами постає завдання: визначити теоретико-методологічні та методичні засади опису й аналізу психологічних аспектів непрояснених і непрозорих сторін феномена НУО на тлі швидкоплинної реальності, несформованих процесів розбудови громадянського суспільства; змістити функціональне навантаження досліджень у бік підсилення функції соціальної і політичної психології як “замовника соціальних змін”, водночас послабляючи ставлення до неї як до “виконавця державних замовлень”.

*Мета статті:* розглянути перспективи уведення до кола актуальних проблем політичної і соціальної психології феномена НУО.

Зарубіжний досвід вивчення феномена НУО дає підстави розглядати його як чинник позитивних зрушень у соціокультурних, соціально-політичних, соціально-економічних та інших процесах, і тому має сенс індикатором демократизації суспільства вважати НУО, а не традиційні соціальні інститути [8; 9; 14].

У спробах розкрити суть феномена через низку понять спостерігається неоднотайність думок, проте для психології важливо, що за основу беруть особливості усупільнення особи в процесі її об’єднання, організування, угруповування з іншими чи секторальності. І тоді специфіка усупільнення увиразнює ознаки приватності, добровільності, незалежності, масовості. Приклади понять: основна група; група тиску; група інтересів; приватна добровільна організація; незалежний

добровільний сектор, організація третього сектору; масова організація та ін. [6, р.303; 10, р.18; 11]. Континуум вкладеного в поняття змісту є досить обширним: від “international pressure groups” [12; 14] до “private organizations” [13]; від “voluntary agencies” or “volas” [16, p.26] до “антиурядових” (з китайської) [7, p.96; 15, p.7].

На нашу думку, наведений перелік понять не пояснює найбільш ефектний бік феномена НУО – стрімке поширення у світі спільнот активних громадян, процес, який уже витлумачено як “associational revolution” [8].

У попередніх дослідженнях ми вже виокремили чинники, які прискорюють таку активність окремих громадян і спільнот [2-5]:

1. Соціальна реальність трансформована різноспрямованими процесами – патріотизмом, демократичними новаціями, Революцією Гідності, а також кризами, тероризмом, міграцією, безробіттям. З’явився досвід для інституціонального закріплення громадянських свобод, прав та обов’язків у структурах із різними векторами докладання зусиль – формальній та неформальній освіті, державних та громадських об’єднаннях тощо.

2. Традиційні, юридично оформлені кордони як невіддільний атрибут держави, її сили, самостійності та незалежності набувають іншого смислу в контексті їхнього насильницького відторгнення. Переосмислення феномена зовнішніх загроз обтяжене проблемами цілевідповідності кордонів безпеці суспільства й держави і тепер стає вагомим чинником суспільної та особистісної безпеки, благополуччя, насамперед психологічного, тощо.

3. Суперечності соціальної реальності штучно загострені слабким (само)контролюванням сучасних комунікацій, насамперед соціальних мереж в Інтернеті, вільним доступом до інформації будь-якого гатунку водночас із високим рівнем її комерціалізації. Стає нагальним оформлення й поширення в суспільстві якісно нових мисленневих схем, закріплення в соціальній свідомості належних критеріїв істинності інформації та її сутності, значущості й ролі в суспільстві.

Нами виокремлено такі причини поширення феномена НУО на теренах України: глобальні світоцивілізаційні і транснаціональні об’єднувальні процеси, поширення ідеї громадянського суспільства, активізація світових зусиль щодо України, а також системна криза в Україні. Їхні психологічні аспекти загострюються наразі:

- формуванням єдиного світового ринку внаслідок уніфікації норм, стандартів, стереотипізації уявлень про якісні послуги, якісні продукти;
- посиленням міграції через трансформацію сталих моделей поведінки;

– ідеями громадянського суспільства з їхніми незвичними політичними, соціокультурними, економічними ефектами, які торкнулися звичаїв як повсякденної форми соціально-психологічного мислення.

Психологічні особливості НУО-спільнот зумовлені тим, що вони:

– як носії соціальної поведінки демонструють загальні свою здатність об'єднувати громадян у нові спільноти, змінюючи конфігурацію вже існуючих та розбалансовуючи усталене співвідношення сил їхніх лідерів, “переписуючи” загальну картину спільнот, принаймні на теренах України;

– як агенти соціальних дій змушені вдаватися до пошуку й реалізації все нових і нових активностей, притому виказуючи суспільству й світові індивідуальний і груповий оптимізм, соціальне благополуччя; повсякчас адаптуватися до нових вимог; перманентно оновлювати культурні картини світу; шукати інакші культурні ідентифікації; пристосовувати до себе неосвоені суспільством образи майбутнього; усунувати самотужки невідповідність між буденною свідомістю і новими мисленнєвими схемами;

– як суб'єкти прийняття рішень переозначають фокус громадянських інтересів різних верств населення, значно підвищують їхню мотивацію щодо співпраці з органами державної влади, політичним істеблішментом, учасниками руху самоорганізації територіальних спільнот, пересамовизначають статуси, ідентифікації, смисли, цінності та ін.;

– як суб'єкти повсякденної життєдіяльності постійно рефлексують: (а) індивідуальний життєвий шлях як спосіб уникнення невинуватих ризиків для себе й соціокультурної цілісності; (б) можливості самодіяльності й самозайнятості; (в) ідеї культуротворчості й себе як культуротворців (незалежно від термінології і дискурсів рефлексії).

Взявши за основу теорію культуротворчості, соціальна/політична психологія здатна пояснити, як члени НУО:

– виявили соціально значущі мотиви конвенціональних угод із соціокультурною цілісністю для самоздійснення;

– обґрунтували культуротворчість як громадянський обов'язок свідомого члена суспільства задля розгортання для нього додаткових сценаріїв майбутнього;

– розвинули потреби у формуванні спільного із соціокультурною цілісністю образу майбутнього;

– навчилися ралізувати довгострокові проекти спільно із соціокультурною цілісністю;

– розвинули вміння доходити конвенцій з представниками інших НУО, фондів, громадських ініціативних груп чи об'єднуватися (професіонали/дилетанти, активна меншість/пасивна більшість, еліта/маса) на політико-ціннісних та соціально ціннісних засадах;

– поглибили мотивацію щодо засобів стримування й противаг, які виключають насилля і деструктивну поведінку, натомість розвивають толерантність;

– створили колективний сукупний культуротворчий потенціал.

Ключовими умовами самоорганізації громадянського суспільства є: а) відносна спільність інтересів громадських організацій; б) взаємна відмінність і унікальність громадських організацій за деякими критеріями; в) взаємопов'язаність елементів громадянського суспільства; г) подолання атомізації громадянського суспільства [1, с.624-625]. Тому проблематика майбутніх психологічних досліджень продиктована нагальною потребою вивчення:

– механізмів усесвітньої координації громадянської активності та трансконтинентальної співпраці заради спрямованого використання НУО як інструменту співпраці суспільства і держави на всіх рівнях – від глобального до локального;

– психологічних засад вимірів усупільненого індивіда як громадянина через обсяг, потужність і результативність здійснюваного ним контролювання влади;

– психологічних чинників нагромадження й застосування нових форматів громадянської активності (зокрема й НУО) як у світовому, так і національному масштабах;

– психологічних чинників формування спільноти НУО; психологічних засад розбудови внутрішньої мережі громадянського суспільства;

– психологічних механізмів подолання атомізації громадянського суспільства;

– психологічних засобів корекції амбівалентності суспільної свідомості;

– впровадження нових технологій у політичній та суспільно-громадській діяльності шляхом засвоєння соціальними/політичними суб'єктами і агентами соціальних/політичних дій сенсу неформальних конвенцій і партнерства, коли пріоритетною стає специфічна міжсуб'єктна взаємодія як реалізація ідеї спільних зусиль на недержавних засадах;

– психологічного супровіду процесів розбудови громадянського суспільства в Україні.

Переваги НУО – це підтвердження своєї необхідності групі, гарантування її безпеки й статусності, зміцнення соціальних відносин, допомога іншим у подоланні психологічних наслідків безробіття, нестачі ресурсів, соціальної ізоляції, знаходження шляхів вирішення соціальних конфліктів, відмова від засобів насилля, мобілізація групового потенціалу для виходу з кризових станів, підсилення життєздатності спільноти. Отже,

*покращення життєдіяльності своєї спільноти – це головна мета НУО.* Вона об'єднує всі завдання й напрями роботи.

Найбільш цікавими є самодіяльність НУО та самозайнятість її учасників, але ці аспекти потребують окремих досліджень.

На основі результатів пілотних досліджень у семи регіонах (м. Київ, м. Львів, м. Бучач Тернопільської обл., м. Черкаси, м. Запоріжжя, м. Бердянськ Запорізької обл., м. Вінниця, м. Одеса, м. Ужгород), дослідивши більше ніж три десятки НУО з несхожими цілями, рівнями функціонування, масштабами й напрямками діяльності, обсягами фінансування тощо, ми визначили окремі особливості НУО-спільнот. Спостерігаючи за тим, як здійснюється їхнє об'єднання на різних так званих платформах, ми дійшли висновку, що, нівелюючи розбіжності як окремих утворень, їхнє об'єднання увиразнює найбільш сильні й значущі з-поміж них.

*По-перше.* Особливості спільнот породжені єдиним витокком/ порядком виникнення, спільною історією, схожими умовами зайнятості, постійними взаємодіями внаслідок використання сукупних ресурсів, які потребують звичного перерозподілу й обміну ними, а саме:

а) соціальна група створюється за ознаками спільної неформальної (рідше – формальної) освіти, єдності напрямів грантових конкурсів, належності до патронату чи креатури, а між собою вони взаємодіють, беручи участь у заходах, за які звітують перед стейкхолдерами та бенефіціарами;

б) ресурси (матеріальні, економічні, соціальні, культурні та ін.) розподіляють асиметрично, що підносить конкурентність, співпрацю, партнерство, підтримує активність для доведення своєї ефективності;

в) міра схожості смислів і цінностей у межах групи тим вища, чим більше серед учасників осіб, для яких діяльність у НУО є формою первинної або вторинної самозайнятості за місцем первинної зайнятості (іншими словами, НУО створюються за місцем професійної діяльності);

г) гомогенні підгрупи виділяють за (а) наближеністю до ядра соціальної групи та (б) володінням грантами.

Слід взяти до уваги, що: структурованість хронотопів НУО та їхні межі позірно нечіткі, їх навмисно не виокремлюють – для більшої демократичності, мобільності, мотивації пересування кар'єрними шаблями вгору/вниз; можливість нових ідентифікацій і соціалізації в нові спільноти збільшується завдяки волонтерству та зв'язкам між НУО; більшість уявлень про “хороше” суспільство відкориговані відповідно до нової соціальної реальності та його штучного унаочнення; ознаки формального і неформального лідерства виправлені відповідно до демократичних ініціатив волонтерських рухів, громадських патріотичних об'єднань та ін.

*По-друге.* Не зовсім певним фактом, який виявлений в усіх обстежених НУО, є факт підміни професіоналізму (потрібного досвіду) учасників нерозбірливими критеріями, коли для участі в проєкті відбирають учасників за ознаками “відповідності”, яку для стороннього спостерігача не прояснюють.

На підставі проведеного аналізу методами включеного спостереження, опитування, інтерв'ю, тестування, експертної оцінки та ін. ми висновуємо, що:

– соціальні ефекти проєктів НУО в умовах суспільних криз, історичних зламів змінюють конфігурацію складників, коли їхні зміст, сила, післядія відіграють вторинні ролі, а на передній план виходять актуальність теми, швидкий зворотний зв'язок, емоційно-ціннісні відгуки;

– упродовж періоду поширення в Україні ідей громадянського суспільства й НУО як їхніх носіїв було *тричі* змінено конфігурацію складників соціальних ефектів від них; ці періоди можна співвіднести з певними світовими, трансконтинентальними, зовнішньополітичними чи зовнішньоєкономічними процесами, та проте вони збігаються також із виборами до Верховної Ради і виборами Президента;

– соціальні ефекти найбільш значні, якщо ідеї проєктів НУО збігаються з моральними та ідеологічними переконаннями стейкхолдерів, які спроможні забезпечити необхідні інституціональні зміни (в освіті, політиці, економіці, законодавстві та інших сферах).

Не менш важливо також описати, осмислити й репрезентувати суспільству перехід від попередніх соціальних ефектів проєктів НУО до нових не як нові доктрини відмежовування однієї спільноти від іншої, а, використовуючи нагоду, як ідею відкритих границь та стирання меж у мисленні, об'єднання зусиль задля миру. У даному контексті під соціальними ефектами функціонування/діяльності НУО ми розуміємо багатofакторні і різноманітні у своєму вияві політико-психологічні та соціально-психологічні наслідки активності членів НУО для широких верств населення.

Ще один важливий аспект. Активізацію процесів розбудови громадянського суспільства через НУО варто ініціювати з позицій співпраці з наукою, бо вони мусять стати замовниками змін у суспільстві та їхніми виконавцями й контролерами і виконувати разом спільну функцію – замовляти зміни державі. НУО потребують висновків науковців щодо психологічних особливостей вітчизняних феноменів, науково-методичного інструментарію для їхнього моніторингу тощо.

Але ще більш актуальним є аналіз спільноти психологів як НУО (наприклад, Асоціації політичних психологів). Це стане поштовхом до поширення нової парадигми, котра не тільки репрезентує предмет дослідження в новому світлі, але й означає інші підходи до наукової праці

як такої, що: фундаментально трансформує і глобалізує систему наукової діяльності на кшталт НУО – замість науково-дослідного колективу; увиразнює становлення нового типу культури у професійній науковій діяльності – абсолютної відкритості й прозорості. До проведення таких досліджень мають долучитися наукові НУО, зокрема Асоціація політичних психологів України, яка ніколи не стояла осторонь вирішення злободенних проблем українського соціуму. Тож і психологія процесів соціальної ентропії буде розроблятися з її ініціативи і за її безпосередньої участі та всебічної підтримки.

*Висновки.* Питання про НУО як об'єкт дослідження психологічними субдисциплінами варто вивести в площину розроблення політико-психологічного і соціально-психологічного супроводу для них. НУО спроможні кардинальним чином змінити роль науки й науковців у суспільстві. Плануючи й реалізуючи дослідження діяльності НУО, слід виходити з того факту, що функції політичної і соціальної психології в суспільстві, як і роль науковців залежать не тільки від їхньої раціональності й потужності, а й від зовнішніх щодо неї рамок обмежень. НУО можна інтерпретувати сьогодні як найбільш перспективний стратегічний напрям змінювання меж розвою політичної і соціальної психології. Щоб уникнути перекоцнення уявлень про НУО, слід було б істотно уточнити психологічну сутність пов'язаних із ними понять як процесу і результату осмислення (науковою) спільнотою своєї здатності брати активну участь у суспільних і політичних процесах, здійснювати вплив і маніпулювати таким впливом на них.

Процес із переорієнтації функцій “замовник”/“виконавець” має бути спрямованим від досліджень психологічних аспектів феномена НУО до застосування на практиці науковцями-засновниками НУО – для підвищення проблемно зорієнтованої релевантності науково-творчого потенціалу на ключових ділянках піднесення науки, суспільства і держави. Евристичний потенціал зорієнтованої у такий спосіб на практику науки буде виявлятися через самодіяльність та самоорганізацію науковців, які перетворюють їх на наукові лабораторії для комплексних, між-дисциплінарних і міжгалузевих досліджень і здійснять прорив на визначальних напрямках політичного, соціального, економічного, соціокультурного розвою суспільства.

Дослідження психологічних чинників масової свідомості, психічного благополуччя, психологічного самопочуття населення, політико-психологічних та соціально-психологічних аспектів трансформації соціально-політичної системи, її механізмів, чинників, способу й стилю життя населення України під впливом політико-психологічних та соціально-психологічних детермінант НУО мають зрештою переозначити для суспільства цінність політичної та соціальної психології.



*Література*

1. Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства : монографія / Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; за наук. ред. В. П. Беха ; редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заст. голови) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 680 с.
2. *Жорнова О.* Ідея культуротворчості і перспективи соціальної психології : есе / Ольга Жорнова; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. і політ. психології. – К. : Міленіум, 2015. – 100 с.
3. *Жорнова О.* Політико-психологічне втручання в уявлення про “хороше” суспільство і “хорошу” науку, або Про комеморацію історичних розломів та формування нових схем соціально-психологічного мислення / Ольга Жорнова // Проблеми політичної психології: зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. і політ. психології НАПН України. – К. : Міленіум, 2014. – Вип. 1 (15). – С. 213–222.
4. *Жорновая О.* Дискурсивные практики в высшем образовании: новые ограничения или неограниченная реальность / Ольга Жорновая, Елена Жорновая // Ключевые аспекты концепции развития современного общества : материалы XV Междунар. науч.-практ. конф. “Осознание культуры – залог обновления общества”, Севастополь, 18-19 апреля 2014 г. / Севастоп. нац.-техн. ун-т. – Севастополь : Рибэст, 2014. – С. 83–84.
5. *Жорновая О.* Стирание границ и обвал обычаев в эпоху исторических разломов / Ольга Жорновая // Ключевые аспекты концепции развития современного общества : материалы XV Междунар. науч.-практ. конф. “Осознание культуры – залог обновления общества”, Севастополь, 18-19 апреля 2014 г. / Севастоп. нац. техн. ун-т. – Севастополь : Рибэст, 2014. – С. 97.
6. *Archer A.* Methods of multilateral management: The interrelationship of international organizations and NGOs / A. Archer // The US, the UN and the Management of Global Change / G. T. Trister (ed.). – UNA-USA, New York, 1983. – P. 303–326 ( цит. за: *Martens K.* Non-governmental Organisations as Corporatist Mediator? An analysis of NGOs in the UNESKO sistem [Електронний ресурс] / Kerstin Martens // Global society. – 2001. Vol. 15, no. 4, – P. 387–404 – Режим доступу : [www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global\\_Society.pdf](http://www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global_Society.pdf))
7. *Brett R.* The role and limits of human rights NGOs at the United Nations / [Електронний ресурс] R. Brett // Political Studies. – 1995. – Vol.43. – P. 96–110. – Режим доступу : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1995.tb01738.x/full>
8. *Clarke G.* Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in the Developing World [Електронний ресурс] / Gerard Clarke // Political Studies. – 1998. – March – Vol. 46, Is. 1. – P. 36–52. – Режим доступу : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/post.1998.46.issue-1/issuetoc>
9. *Fodella A.* Il ruolo delle ONG nei trattati per i diritti dell'uomo : Tesi di laurea [Електронний ресурс] /Alessandro Fodella. – Università Degli Studi Di Trento : Centro italiano Studi per la pace, 2005. – Режим доступу : [http://www.studiperlapace.it/view\\_news\\_html?news\\_id=20060423143824](http://www.studiperlapace.it/view_news_html?news_id=20060423143824)

10. *Gordenker, L.* Pluralising global governance: Analytical approaches and dimensions [Електронний ресурс] / L. Gordenker, T. Weiss // NGOs, the UN, and Global Governance / T. Weiss, L. Gordenker (eds.). – Lynne Rienner : Boulder, 1996. – P. 17–50. – Режим доступу : <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436599550035951?journalCode=ctwq20#.VbDOAKTtmko>
11. *Martens K.* Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations [Електронний ресурс] / Kerstin Martens // *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organisations*. – 2002. – Vol. 13, no. 3 (September). – P. 271–285. Режим доступу : <http://www.staat.unibremen.de/homepages/martens/download/Voluntas.pdf>
12. *Meynaud J.* Les Groupes de Pression Internationaux, Études de Science Politique, Lausanne [Електронний ресурс] / J. Meynaud. – Режим доступу : [http://classiques.uqac.ca/contemporains/meynaud\\_jean/groupes\\_pression\\_internationaux/groupes\\_pression\\_inter.html](http://classiques.uqac.ca/contemporains/meynaud_jean/groupes_pression_internationaux/groupes_pression_inter.html)
13. *White L. C.* The Structure of Private International Organizations: Their Purposes, Methods, and Accomplishments / L. C. White – N. J. : New Brunswick, Rutgers University Press, 1933. (цит. за: *Martens K.* Non-governmental Organisations as Corporatist Mediator? An analysis of NGOs in the UNESCO system [Електронний ресурс] / Kerstin Martens // *Global society*. – 2001. – Vol. 15, no. 4. – P. 387–404. – Режим доступу : [www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global\\_Society.pdf](http://www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global_Society.pdf))
14. *Willetts P.* Pressure Groups in the Global System. The Transnational Relations of Issue-Orientated Non-Governmental Organisations [Електронний ресурс] / Peter Willetts. – London : Frances Pinter, 1982. – 225 p. – Режим доступу : <http://trove.nla.gov.au/work/26171305?selectedversion=NBD2267085>
15. *Wiseberg L. S.* Defending Human Rights Defenders: The Importance of Freedom of Association for Human Rights NGOs [Електронний ресурс] / L. S. Wiseberg. – Montreal : Centre for Human Rights and Democratic Development, 1993. – Режим доступу: [https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=hN6voSAB8YkC&oi=fnd&pg=PA52&dq=Wiseberg++L.+S.+Defending+Human+Rights+Defenders:+The+Importance+of+Freedom+of+Association+for+Human+Rights+NGOs++L.+S.+Wiseberg.+&ots=UsMqBQaFJk&sig=QdgDaWGZMoXwjNT4Ql86wQ2FgR8&dir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=hN6voSAB8YkC&oi=fnd&pg=PA52&dq=Wiseberg++L.+S.+Defending+Human+Rights+Defenders:+The+Importance+of+Freedom+of+Association+for+Human+Rights+NGOs++L.+S.+Wiseberg.+&ots=UsMqBQaFJk&sig=QdgDaWGZMoXwjNT4Ql86wQ2FgR8&dir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
16. *Ziegler J.* Die Beteiligung von Nichtregierungsorganisationen (NGOs) am Menschenrechtssystem der Vereinten Nationen, Akademischer Verlag / J. Ziegler. – München, 1998. (цит. за: *Martens K.* Non-governmental Organisations as Corporatist Mediator? An analysis of NGOs in the UNESCO system / [Електронний ресурс] Kerstin Martens // *Global society*. – 2001. – Vol. 15, no. 4. – P. 387–404. – Режим доступу : [www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global\\_Society.pdf](http://www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global_Society.pdf))

### *Reference*

1. *Hromadski orhanizatsii u dyskursi demokratyzatsii suspilstva* (2011). [Non-governmental organizations in the discourse of society democratization]. – Kyiv: A Publishing House of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov (ukr).

2. Zhornova, O. (2015). *Ideia kulturotvorchosti i perspektyvy sotsialnoi psykholohii: ese* [Ideas of culture construction and prospects for social psychology]. Kyiv: Publ. Milenium (ukr).
3. Zhornova, O. (2014). Polityko-psykholohichne vtruchannia v uiavlennia pro “khoroshe” suspilstvo i “khoroshu” nauku, abo Pro komemoratsiiu istorychnykh rozlomiv ta formuvannia novykh skhem sotsialno-psykholohichnoho myslennia [Political and psychological intervention in the representations of the “good” society and the “good” science, or About commemoration of historical fractures and development of new schemes of socio-political thinking]. *Problemy politychnoi psykholohii* [Issues of political psychology], 1 (15), 213–222 (ukr).
4. Zhornovaya, O. and Zhornovaya, E. (2014). Diskursivnye praktiki v vysshem obrazovanii: novye ogranicheniya ili neogranichennaya realnost [Discourse practices in higher education: new limitations or unlimited reality] *Klyucheveye aspekty kontseptsii razvitiya sovremennogo obshchestva*. [Key aspects of development of modern society] – Sevastopol : Ribest Publ. (pp.83–84) (rus).
5. Zhornovaya, O. (2014). Stiranje granits i obval obychaev v epokhu sstoricheskikh razlomov [Abolishing boundaries and ruining of traditions in the epoch of historical fractures] *Klyucheveye aspekty kontseptsii razvitiya sovremennogo obshchestva*. [Key aspects of development of modern society], p. 97. Sevastopol: Ribest Publ. (rus).
6. Archer, A. (1983). Methods multilateri management: The interrelationship of corpora et NGOs The US, the UN and the Global Menegement Mutationem of Change. UNA-USA, New York, 303–326 (quoted after Martens, K. (2001). Non-governmental Organisations as corporatist Mediator? An Analis of in the UNESCO sistem. *Global society*. Vol. 15, no. 4, 387–404, [www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global\\_Society.pdf](http://www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global_Society.pdf))
7. Brett, R. (1995). The role and limits of human rights NGOs at the United Nations. *Political Studies*, Vol. 43, 96–110, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1995.tb01738.x/full>.
8. Clarke, G. (1998). Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in Developing World. *Political Studies*. Vol. 46, Iss. 1, 36–52, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/post.1998.46.issue-1/issuetoc>
9. Fodella, A. (2005). Il ruolo delle ONG nei trattati per i diritti dell'uomo: Tesi di laurea. Di Studi Degli Universitd Tridentum Studi Centro italiano per la pace, MMV, [http://www.studiperlapace.it/view\\_news\\_html?news\\_id=20060423143824](http://www.studiperlapace.it/view_news_html?news_id=20060423143824)
10. Gordenker, L. and Weiss, T. (1996). Pluralising global governance: Analytical approaches and dimensions. *NGOs, the UN, and Global Governance*. (pp. 17–50). Lynne Rienner: Boulder, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436599550035951?journalCode=ctwq20#.VbDOAKTtmko>
11. Martens, K. (2002). Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organisations*, Vol. 13, no. 3, 271–285, <http://www.staat.unibremen.de/homepages/martens/download/Voluntas.pdf>
12. Meynaud, J. Les Groupes de Pression Internationaux, Études de Science Politique, Lausanne, [http://classiques.uqac.ca/contemporains/meynaud\\_jean/groupes\\_pression\\_internationaux/groupes\\_pression\\_inter.html](http://classiques.uqac.ca/contemporains/meynaud_jean/groupes_pression_internationaux/groupes_pression_inter.html)

13. White, L. C The Structure of Private International Organizations: Their Purposes, Methods, and Accomplishments (quoted after Martens, K. (2001). Non-governmental Organisations as Corporatist Mediator? An analysis of NGOs in the UNESCO sistem. *Global societaty*, Vol. 15, no. 4, 387–404, [www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global\\_Society.pdf](http://www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global_Society.pdf))
14. Willetts, P. (1982). Pressure Groups in the Global System. The Transnational Relations of Issue-Orientated Non-Governmental Organisations. London: Frances Pinter, <http://trove.nla.gov.au/work/26171305?selectedversion=NBD2267085>
15. Wiseberg, L. S. (1993). Defending Human Rights Defenders: The Importance of Freedom of Association for Human Rights. Montreal: Centre hominis iurium et Democratic Development, [https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=hN6voSAB8YkC&oi=fnd&pg=PA52&dq=Wiseberg++L.+S.+Defending+Human+Rights+Defenders:+The+Importance+of+Freedom+of+Association+for+Human+Rights+NGOs++L.+S.+Wiseberg.+&ots=UsMqBQaFJk&sig=QdgDaWGZMoXwjNT4Ql86wQ2FgR8&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=hN6voSAB8YkC&oi=fnd&pg=PA52&dq=Wiseberg++L.+S.+Defending+Human+Rights+Defenders:+The+Importance+of+Freedom+of+Association+for+Human+Rights+NGOs++L.+S.+Wiseberg.+&ots=UsMqBQaFJk&sig=QdgDaWGZMoXwjNT4Ql86wQ2FgR8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
16. Ziegler, J. (1998). Die Beteiligung von Nichtregierungsorganisationen (NGOs) am Menschenrechtssystem der Vereinten Nationen, Akademischer Verlag München (quoted after Martens, K. (2001). Non-governmental Organisations ut Mediator corporatist? Analysis of an in NGOs UNESCO sistem. *Global societatis*, Vol. 15, no. 4, 387–404, [www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global\\_Society.pdf](http://www.sfb597.uni-bremen.de/.../Global_Society.pdf))

**Жорнова О. И., Жорнова Е. И. Негосударственные организации как объект исследования политической и социальной психологии**

Общей целью этой публикации является освещение вопроса о негосударственных организациях (НГО) как объекте исследования политической и социальной психологии с целью обоснования замены функции психологии с “исполнителя общественных заказов” на “заказчика социальных изменений”. Рамки публикации определяются тремя составляющими частями и тремя этапами. Составные части соответствуют таким содержательным блокам: причины активности участников НГО в реалиях социально-политической жизни в Украине; особенности сообществ, образованных НГО; активность политических и социальных психологов как участников НГО и ученых. Исследовательская работа включает три взаимосвязанные этапа: обзор литературы, пилотное эмпирическое исследование (включенное наблюдение, опросы, интервью, экспертная оценка и др.), интерпретация данных с конкретизацией задач для дальнейшей работы. Сделан вывод, что актуальным для психологических субдисциплин является конкретизация вопроса об НГО как объекте исследования на основе разработки психологического сопровождения процессов развития гражданского общества в Украине.

*Ключевые слова:* негосударственные организации (НГО), психологические аспекты феномена НГО, особенности сообществ НГО, сообщество психологов как участников НГО.

**Zhornova Olga I. Zhornova Olena I. Non-governmental organizations as an object of political and social psychology research**

The overall objective of this paper is investigation of NGOs as an object of political and social psychology research, which validates the relevance of changing the

function of psychology from the field of knowledge that “perform social orders” to the one that “orders social change”. The publication consists of three parts and encompasses three stages. The three parts have the following content blocks: reasons for active involvement of NGO participants in the context of social and political reality of Ukraine; specific character of NGO communities; participation of political and social psychologists as members of NGOs and researchers. The study has three interconnected stages: literature review; pilot empirical research (observation, surveys, interviews, expert evaluation, etc.) and interpretation of the data followed by the specification of tasks for further work. The conclusions indicate the relevance of exploring NGOs and the importance of psychological subdisciplines for developing psychological support for promotion of civil society in Ukraine.

*Key words:* non-governmental organizations (NGOs), psychological aspects of NGO phenomenon, peculiarities of NGO communities, community of psychologists as NGO members.